

Warszawski barok

WIEDZA W PIGUŁCE

Do Warszawy sztuka baroku zawitała na przełomie XVI i XVII w. wraz z artystami z dworskiego kręgu króla Zygmunta III. Byli wśród nich architekci:

- G. Rodondo,
- M. Castelli,
- G. Battista Gisleni,
- C. Tencalla;

oraz rzeźbiarze i malarze.

Nurt ten preferował symetrię kompozycji i osiowość założeń urbanistycznych, co pokazują budowle:

- Zamek Królewski,
- Zamek Ujazdowski,
- magnackie pałace na skarpie wiślanej.

W architekturze kościołów katolickich nowością stał się typ kontrreformacyjny z fasadą parawanową, czyli kryjącą skromniejsze często od niej rozmiary świątyni – kilkukondygnacyjną, o kilku przesłach podziałów pionowych, przypominającą kilkustopniową piramidę schodkową. Przykłady to:

- fasada reformatów na Senatorskiej,
- fasada dominikanów na Freta.

Kościół projektowano na tradycyjnym planie krzyża łacińskiego, najbardziej właściwym do głoszenia kazań dla dużej liczby wiernych; widoczne jest to w kościołach:

- karmelitów bosych,
- misjonarzy na Krakowskim Przedmieściu.

We wnętrzach pałacowych i kościelnych dominowały barwne marmury, złocenia i polichromie, jak w Sali Marmurowej na Zamku Królewskim.

Wspomniany nurt, zwany w Warszawie barokiem wczesnym albo wazowskim, przetrwał do początków panowania Jana III. Przełom XVII i XVIII w. to epoka baroku dojrzałego. Był on bardziej zróżnicowany od wczesnej fazy, spokojny w formach, w elewacjach budynków z przewagą przyściennych elementów pionowych, umiarkowanie ornamentacyjny, reprezentowany głównie przez projekty Tylmana z Gameren:

- pałac Krasińskich,
- pałac Pacy na Miodowej,
- pałac Gnińskich na Tamce,

- kościół sakramentek przy Rynku Nowego Miasta.

Inni architekci tego okresu to Józef Piola, Józef Bellotti oraz Augustyn Locci.

Barok późny to epoka królów Sasów (1697-1763). Zrealizowano wtedy trzy wielkie założenia przestrzenne:

- 880-metrowy Kanał Piaseczyński na Osi Zamku Ujazdowskiego,
- Kalwarię Ujazdowską,
- Oś Saską.

Barok saski wyróżniała stosunkowo obfita ornamentyka elewacji, ale często z użyciem tanich materiałów. Rozpowszechnił się znany już w XVII w. typ pałacu usytuowanego między dziedzińcem a ogrodem. Wprowadzano ażurowe ogrodzenie z bramami. Dziedzińce gospodarcze lokowano najczęściej z boku posesji. Ogrody kształtowano w stylu francuskim – były one rozplanowane osiowo, symetrycznie. Często były rozmaite budowle ogrodowe. W pałacach i kamienicach często stosowano łamane dachy.

Końcowa faza baroku określana bywa jako rokoko, od stylu ornamentu stosowanego od połowy XVIII w. najpierw we wnętrzach, a później także na elewacjach budynków. Sztukatorskie lub formowane w tynku detale były znacznie skromniejsze i subtelniejsze niż w baroku dojrzałym, stosowane z daleko posuniętym umiarem, wykorzystujące motywy roślin, muszli lub wręcz abstrakcyjne:

- kamienica Leszczyńskich (Prażmowskich),
- altana w ogrodzie Pałacu Arcybiskupiego.

POMYŚL NA LEKCJĘ

Uczestnicy i uczestniczki, pracując metodą webquestu, przygotowują informacje na temat obiektów barokowych w Warszawie i tworzą prezentacje multimedialne w małych grupach. Lekcję warto poprzedzić wycieczką, podczas której młodzież zobaczy te miejsca i wykona własne fotografie, filmy, nagrania.

Cele operacyjne

Uczestnicy i uczestniczki:

- wiedzą, w jaki sposób wybierać źródła i jak selekcjonować informacje (uwzględniając potrzeby informacyjne oraz cel wykorzystania informacji);
- wiedzą, że należy oceniać wiarygodność informacji, biorąc pod uwagę różne kryteria, w tym wiarygodność źródła;
- umieją łączyć i ulepszać informacje w różnych formach, zaczerpnięte z różnych źródeł;
- znają zabytki baroku w Warszawie;
- lokalizują je na mapie;
- wymieniają cechy charakterystyczne stylu barokowego.

Przebieg zajęć

1.

Czas: 5 min
Forma: minwykład osoby prowadzącej

Zapytaj o cechy stylu barokowego, a jeżeli wycieczka się odbyła, to poproś o szczególne uwzględnienie przykładów architektury baroku w Warszawie. Opowiedz o miejscach barokowych w stolicy. Wykorzystaj „Wiedzę w pigułce”. Tę część lekcji można pominąć lub skrócić, gdy wcześniej odbyła się wycieczka po barokowej Warszawie. Młodzież powinna na takiej wycieczce wykonać własne fotografie.

2.

Czas: 30 min
Forma: webquest
Pomoce:

Pracę na lekcji przeprowadź metodą webquestu. Podziel klasę na 6 grup. Wszystkie grupy otrzymują **instrukcje pracy "Warszawski barok"**, z których warto skorzystać, by przygotować prezentację multimedialną. Młodzież sama wyszukuje informacje, dokonuje ich analizy i selekcji, po czym przygotowuje prezentację na zadany temat (jedna grupa – jeden obiekt architektoniczny). Ze względu na ograniczony czas na lekcji prezentacja powinna mieścić się w ok. 3-5 slajdach. W materiałach znajdziesz spis obiektów architektonicznych **"Obiekty barokowe w Warszawie"** – tu wybór należy do ciebie.

3.

Czas: 10 min
Forma: rozmowa

Końcowa faza lekcji poświęcona będzie wprowadzeniu poprawek, korekcie itp. Zobacz prace wszystkich grup, zapytaj o ewentualne problemy, doradź, wprowadź poprawki. Możesz również poprosić o udostępnienie materiału w sieci na tzw. wolnych licencjach.

Ewaluacja

Czy po przeprowadzeniu zajęć ich uczestnicy i uczestniczki:

- znają elementy kultury barokowej w Warszawie?
- potrafią je zlokalizować i opisać?
- potrafią pracować metodą webquestu?
- potrafią zaprezentować wyniki swojej pracy?

Opcje dodatkowe

Przypomnij, czym są wolne licencje i jaką rolę odgrywają we wzajemnej wymianie informacji. Możesz wyświetlić stronę: <http://prawokultury.pl/publikacje/wolne-licencje/>

MATERIAŁY

- instrukcja pracy **"Warszawski barok"**,
- materiał pomocniczy **"Obiekty barokowe w Warszawie"**,

ZADANIE DLA UCZNIA

Zadanie 1.

Uzupełnij luki:

- M. Castelli
- misjonarzy na Krakowskim Przedmieściu
- parawanową
- kontrreformacyjny
- krzyża łacińskiego
- Saska

Architekci związani z dworem Zygmunta III to: G. Rodondo, _____. [rozwiązanie: M. Castelli], G. Battista Gisleni, C. Tencalla; . W architekturze kościołów katolickich nowością stał się typ _____ [rozwiązanie: kontrreformacyjny] z fasadą _____ [rozwiązanie: parawanową]. Kościoły projektowano na tradycyjnym planie _____ [rozwiązanie: krzyża łacińskiego] najbardziej właściwymi do głoszenia kazań dla dużej liczby wiernych były kościoły: karmelitów bosych i _____. [rozwiązanie: misjonarzy na Krakowskim Przedmieściu]. Jednym z najważniejszych założeń późnego baroku była Oś _____. [rozwiązanie: Saska].

SŁOWNICZEK

- **wolne licencje:** licencje, które odpowiadają definicji Wolnych Dóbr Kultury i respektują prawa użytkowników, czyli zezwalają na korzystanie, rozpowszechnianie, modyfikowanie oraz rozpowszechnianie modyfikacji utworu.

CZYTELNIĄ

- Karpowicz Mariusz (red.), **Sztuka Warszawy**, PWN, Warszawa 1985.

Tekst: Jarosław Zieliński, scenariusz: Małgorzata Bazan, konsultacja merytoryczna: Jarosław Zieliński. Materiał pochodzi z serwisu edukacjamedialna.edu.pl prowadzonego przez [Fundację Nowoczesna Polska](#).

Udostępniono na licencji [Creative Commons Uznanie autorstwa - Na tych samych warunkach 3.0](#).

Źródło: <http://edukacjamedialna.edu.pl/lekcje/warszawski-barok/>.

Publikację finansuje m.st. Warszawa

Podstawa programowa:

2012/III/POLSKI/c1

2012/III/POLSKI/c3

2012/II/historia/t20

2012/III/PLASTYKA/c3